

УДК: 336.11

Олена ЗАКЛЕКТА-БЕРЕСТОВЕНКО, Анна ІВАНОВА

ПРОБЛЕМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Доведено необхідність здійснення бюджетної децентралізації в контексті досягнення оптимальності пропорцій перерозподілу фінансових ресурсів держави. З'ясовано сутність поняття "децентралізація" згідно з різними економічними концепціями та зроблено висновок про те, що децентралізація передбачає передачу певної частини повноважень від вищого рівня влади до нижчих рівнів. Запропоновано авторське визначення терміна "децентралізація бюджетних повноважень" як делегування повноважень у сфері формування та використання фінансових ресурсів від центральних органів влади до органів місцевої влади зі збереженням фінансової відповідальності. Проведено ретроспективний аналіз процесів децентралізації державного управління та фінансових ресурсів у європейських країнах. Розглянуто праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно дослідження процесів децентралізації та виділено основні характерні риси останніх. Обґрунтовано економічний зміст бюджетного федералізму як механізму узгодження інтересів учасників бюджетного процесу. Здійснено аналіз основних теорій бюджетного федералізму з точки зору можливостей їх застосування в сучасних умовах, а саме: позитивну та нормативну. Суть нормативної теорії полягає у дослідженні розподілу управлінських функцій між різними рівнями влади. Позитивна теорія бюджетного федералізму передбачає не лише розподіл повноважень між різними рівнями влади, але й визначення оптимального рівня податкового навантаження на фінансово автономні регіони, які конкурують між собою. Виділено основні складові бюджетного федералізму, а саме: 1) чітке розмежування повноважень між рівнями влади; 2) урегулювання вертикальних та горизонтальних дисбалансів за допомогою системи міжбюджетних трансфертів; 3) наділення відповідних рівнів влади достатніми обсягами фінансових ресурсів. Досліджено окремі положення теорії бюджетної децентралізації Ч.Тібо, В. Оутса та Р. Масгрейва. Визначено головні переваги та можливі недоліки здійснення децентралізації бюджетних повноважень. Доведено, що децентралізація бюджетних повноважень сприятиме підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів держави та оперативності у прийнятті рішень територіального значення.

Ключові слова: децентралізація, бюджетні повноваження, бюджетна децентралізація, бюджетний федералізм, суспільні блага, фінансові ресурси.

JEL: H730

Постановка проблеми. Складна політична та соціально-економічна ситуація в Україні свідчить про необхідність здійснення децентралізації бюджетних повноважень з метою узгодження інтересів територіальних громад та держави. З огляду на досвід високорозвинених країн саме децентралізація забезпечує високий рівень

акумулювання фінансових ресурсів та ефективного використання бюджетних коштів на усіх рівнях влади. Це забезпечує передумови для економічного розвитку як окремих територій, так і держави загалом. Однак децентралізація приховує в собі і багато загроз, без урахування яких можна отримати негативні наслідки для економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікації. Переваги та недоліки децентралізації бюджетних повноважень досліджували багато науковців, серед яких: М. Багмет, В. Барецький, Ш. Бланкарт, Дж. Б'юкенен, Е. Вайнінг, Д. Веймер, Т. Вюртенберг, І. Гоптарева, І. Грицяк, С. Демиденко, Ю. Крохина, Р. Масгрейв, В. Оутс, Ю. Панейко, Ч. Тібо та інші.

Мета статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування можливих ефектів впливу децентралізації бюджетних повноважень на соціально-економічний добробут держави.

Виклад основного матеріалу. Американський економіст Ч. Тібо у 60-х роках минулого століття прийшов до висновку, що виключно за умов фіскальної самостійності місцевих органів влади публічні видатки будуть відповідати індивідуальним уподобанням споживачів відповідно до їхніх потреб [1, 65], тобто здійснення видатків буде максимально ефективним. Оскільки природним є той факт, що центральні органи влади не можуть одноосібно у повному обсязі забезпечити повне надання суспільних благ на усій території, тому необхідним є забезпечення функціонування місцевого самоврядування, на якого покладається перелік повноважень, який необхідний для забезпечення соціально-економічного розвитку на певній території, а в результаті – в країні загалом. Створення умов для розвитку фінансової самостійності місцевої влади, чіткий розподіл повноважень між центром та адміністративно-територіальними одиницями є основою запровадження децентралізації бюджетних повноважень, головна мета якої полягає у передачі управлінських повноважень ближче до людей – споживачів суспільних послуг. Отже, логічним є перехід від моделі централізації бюджетних повноважень, яка дісталася Україні від Радянського Союзу, до моделі децентралізації, тобто розподілу функцій між органами державної влади та органами місцевого самоврядування з метою ефективного використання бюджетних ресурсів.

Вперше поняття “децентралізація” було використано в 1820-х рр. [2, 22] після Великої французької революції, про що Алексіс де Токвіль у середині XIX ст. написав: “...Французька революція почалася з поштовху до децентралізації... але стала, зрештою – розширеною централізацією” [2, 10]. Сам термін “децентралізація” з латинської перекладається як “de” – заперечення та “centralize” – середній, що означає “знищення, скасування або ослаблення централізації і розширення прав нижчих органів влади шляхом передачі останнім частини функцій та повноважень вищими рівнями влади” [3, 166].

У науковій літературі зустрічається багато трактувань поняття “децентралізація”, які відображають бачення науковцями цього терміна (табл. 1).

Як видно із табл. 1, загалом децентралізація передбачає передачу певної частини повноважень від вищих органів влади до нижчих. Основні постулати децентралізації зародилися ще у кінці XVI. Вони ґрунтувалися на диспуті між Жаном Боденом та Йоганом Альтузіусом. Так, Боден розвинув теорію суверенної монопольної держави, де на теоретичному рівні обґрунтував абсолютизм у Франції та й загалом у всій Європі, в той час як його опонент висунув теорію федеральної державної організації. Ідеї Альтузіуса не набули подальшого розвитку і були забуті аж до кінця XX ст., в той час як ідея сильної централізованої держави панувала в Європі до початку XX ст. [11, 489]. Проте після закінчення Другої світової війни спостерігається тенденція до

децентралізації державного управління та фінансових ресурсів, яку почали впроваджувати європейські країни. Така тенденція отримала назву “бюджетної децентралізації” або “децентралізації бюджетних повноважень”, оскільки передбачала передачу частини бюджетних повноважень від центру на місця. Виходячи із визначення поняття “децентралізація” та “бюджетні повноваження” (тобто права і обов’язки органів державної влади та місцевого самоврядування у галузі бюджетної діяльності, що визначаються чинним законодавством [12]), термін “децентралізація бюджетних повноважень” можна розглядати як передачу повноважень у сфері формування та використання фінансових ресурсів від центральних органів влади до органів місцевої влади зі збереженням фінансової відповідальності.

Таблиця 1

Підходи до визначення поняття “децентралізація”

Автор	Визначення терміну “децентралізація”
М. Багмет, Т. Личко [4, 34]	Розширення повноважень органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади за рахунок повноважень центральних органів виконавчої влади з метою оптимізації і підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів.
Х. фон Браун, У. Гроте [5]	Передача повноважень і відповідальності за спільні функції від уряду до органів місцевого самоврядування.
І. Грицяк [6, 54]	Процес розширення та зміцнення прав і повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру.
О. Кукарцев [7, 102]	Скасування або послаблення одноосібних функцій центру з появою цих функцій в інших організаційних структурах, які мають певну самостійність.
А. Матвієнко [8, 3]	Одноразова передача владних повноважень від органів влади до органів місцевого самоврядування, а як комплексний процес, що включає у себе такі елементи, як питання спроможності органів державної влади передати, а органів місцевого самоврядування – отримати і ефективно розпорядитися владними повноваженнями; визначення обсягу повноважень, який необхідно передавати, механізм передачі владних повноважень; механізм взаємодії органів державної влади і органів місцевого самоврядування тощо.
Ю. Панейко [9, 82]	Поділ усіх адміністративних прав на ті, що належать тільки до компетенції держави, та делеговані.
М. Харитончук [10]	Поступове делегування постійно зростаючої частини повноважень регіональним, міським і сільським владним інститутам.

Джерело. Складено автором на основі [4; 5; 6; 7; 8; 9; 10;]

Децентралізація бюджетних повноважень лежить в основі бюджетного федералізму, який, як засвідчує практика, є найбільш ефективним механізмом, що дозволяє узгодити інтереси учасників бюджетного процесу – регіонів-донорів та регіонів-реципієнтів, місцевих бюджетів та державного бюджету. Бюджетний федералізм, як і децентралізація бюджетних повноважень, передбачає закріплення на законодавчому рівні прав на отримання доходів та здійснення видатків за усіма ланками бюджетної системи. Модель бюджетного федералізму базується на чіткій відповідності доходів та видатків місцевих бюджетів, що дає змогу зменшити обсяги трансфертів і зосереджувати кошти державного бюджету на виконанні завдань розвитку країни. Модель бюджетного федералізму формується з трьох головних складових (рис 1).

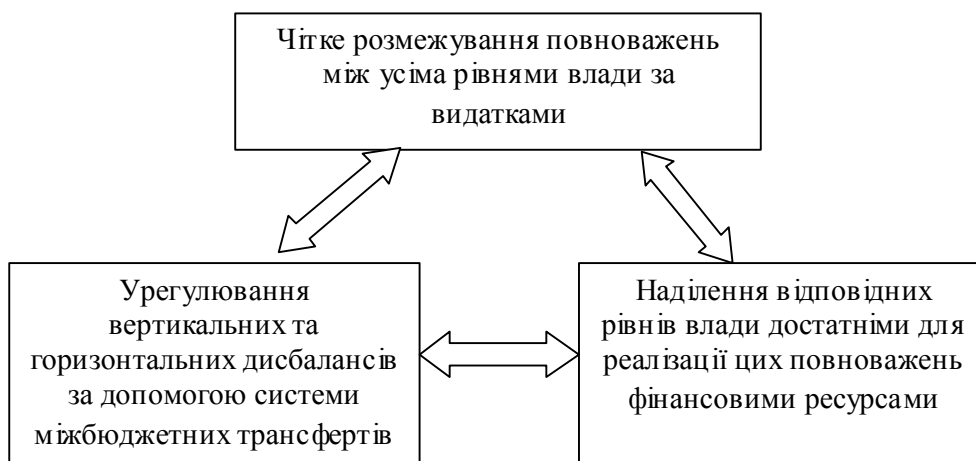


Рис. 1. Складові бюджетного федералізму

Джерело. Складено автором на основі [13]

Відомий німецький економіст Шарль Бланкарт виділяє дві теорії бюджетного федералізму: позитивну та нормативну [14, с. 635]. Суть нормативної теорії полягає у дослідженні розподілу управлінських функцій між різними рівнями влади. До основних принципів цієї теорії належать:

- максимальне забезпечення першочергових потреб населення країни;
- визначення ефекту масштабу;
- відповідність корисності від споживання певного суспільного блага територіально-географічним мемам регіону;
- взяття до уваги можливості укласти контракти з приватними установами чи організаціями або з органами влади інших територіальних громад з метою досягнення ефективного використання фінансових ресурсів у разі, коли надання відповідного суспільного блага певною місцевою громадою економічно не вигідне;
- визначення найоптимальнішої кількості рівнів місцевої влади.

Здійснення бюджетного федералізму потребує належного вивчення усіх існуючих проблем адаптації до преференцій та жорсткої економії. Тобто надання певних послуг економічно доцільніше там, де максимально отримана вигода є вищою, ніж витрати [14, с. 603]. Тому надання фінансових ресурсів, призначених для фінансування суспільних благ з центрального на місцевий рівень має здійснюватися з врахуванням територіального розміру регіонів. Варто також зазначити, що у процесі розподілу видатків між різними рівнями влади у високорозвинених країнах використовується такий принцип розподілу видатків: центральна влада бере на себе повноваження із забезпечення стратегічних функцій держави. До них можна віднести: видатки на забезпечення безпеки та обороноздатності країни, державного управління, правоохоронної діяльності, економічної стабільності, здійснення зовнішньої політики тощо. Відповідно, забезпечення соціально-культурного розвитку громади та надання їй суспільних послуг покладається на органи місцевої влади, це: охорона здоров'я; надання освітніх та культурних послуг; соціальне забезпечення населення; забезпечення належного рівня житлово-комунального господарства та інші.

Позитивна теорія бюджетного федералізму передбачає не лише розподіл повноважень між різними рівнями влади, але й визначення оптимального рівня

податкового навантаження для фінансово автономних регіонів, які конкурують між собою.

Реалізація бюджетного федералізму є ефективною як в унітарних, так і в федеративних країнах, однак потребує такого рівня повноважень на місцях, який би дозволяв децентралізовано ухвалювати рішення, пов'язані із розвитком території, виходячи із власних, самостійно здобутих фінансових ресурсів. Тому з огляду на вищесказане бюджетний федералізм тісно переплітається із децентралізацією і, відповідно, забезпечує ефективне її здійснення.

Саме Чарльз Тібо [15], який є основоположником теорії бюджетної децентралізації, досліджуючи бюджетний федералізм, побудував свої вчення на основі альтернативних соціально-психологічних мотивацій людей для одних з огляду на фінансові міркування, доцільніше залишатися вдома і намагатися покращити умови свого існування, ніж емігрувати, змінюючи при цьому місце проживання. Соціологічні спостереження Тібо та його послідовників дали змогу побудувати теорію міжтериторіальної мобільності населення комплексно з теорією забезпеченості суспільними благами.

Ч. Тібо вважав, що здатність особистості до зміни місця проживання вирішує існуючі проблеми забезпечення місцевими суспільними благами. Тобто люди, які мають право вільного пересування, обирають для проживання ті територіальні утворення, в яких відношення рівня оподаткування до ступеня забезпеченості суспільними благами є більш оптимальним. Це подібно до того, як споживач задовольняє свої потреби, купуючи споживчі блага на тих ринках, де співвідношення ціни та якості для нього є найбільш оптимальним. Як результат, мешканці рівномірно розподіляються між населеними пунктами так, що кожен знаходиться там, де він хоче бути, маючи доступ до тих суспільних благ, які йому необхідні, та сплачуючи ті податки, котрі йому "по кишені".

Унікальність моделі Тібо виявляється в тому, що вона показує ознаки, за якими можна характеризувати та оцінювати діяльність органів територіального самоврядування, визначаючи проблеми використання наявних ресурсів та вибір підходів до їх адекватного використання на різних рівнях управління державою. Модель оптимального бюджетного федералізму відображає компетенцію центральних органів влади (макрорівень) у прийнятті фінансових рішень щодо забезпечення повної зайнятості та контролю за рівнем інфляції, оскільки на регіональному чи місцевому рівні влада неспроможна здійснити ефективний вплив на загальний стан соціальної сфери та розвитку економіки.

Вагомий внесок у розвиток теорії бюджетного федералізму зробив англійський економіст В. Оутс [16]. У своїй праці "Фіскальний федералізм" в 1972 р. він довів теорему децентралізації, основою якої стали ідеї Ч. Тібо. Суть теореми виявляється в тому, що у випадку, коли децентралізація не впливає на обсяг витрат, то децентралізовано прийняте рішення щодо забезпечення місцевих суспільних благ має бути ефективнішим від централізованого, але рівним йому з точки зору результативності. Інакше кажучи, за децентралізації варто співставляти суспільні видатки і переваги від надання благ на локальному рівні. Теорема В. Оутса ґрунтується на таких постулатах:

- блага, пов'язані з децентралізацією суспільних послуг, є просторово обмежені;
- ставлення споживачів до однакових суспільних благ різне;
- реагування споживачів на ставки податків на місцевому рівні мобільне.

Тобто кожен споживач, змінюючи місце проживання, може вибирати найбільш вигідні для себе послуги й плату за них, яка відображається у вигляді податків. Коли ці умови не виконуються, на думку вченого, підстав для здійснення децентралізації в

умовах економічної ефективності немає, водночас він зауважує, що класична теорія бюджетного федералізму має рекомендаційний характер закріплення за різними рівнями державної влади відповідних функцій та фіскальних інструментів.

Подібні погляди мав і Р. Масгрейв, який на прикладі надання послуг із забезпечення дорожніх шляхів проводить розподіл владних повноважень за рівнями таким чином: розмір видатків на утримання усіх автодоріг у середині країни встановлюється на державному рівні; державні органи влади відповідають за утримання доріг національного значення, регіональні – за дороги всередині регіону, а місцеві органи влади – за розвиток місцевих дорожніх шляхів [17]. Тому, на думку вченого, бюджетна децентралізація зумовлює ефективне розміщення ресурсів.

Отже, можна зазначити, що основними положеннями теорій цих науковців є бюджетна децентралізація, наявність різних рівнів бюджетної системи, існування автономних джерел надходжень, право самостійно розпоряджатися бюджетними коштами, забезпечення виконання делегованих повноважень відповідними джерелами доходів. Виконання цих принципів дасть змогу дещо спростити процес досягнення самодостатності кожного рівня бюджетної системи за рахунок оптимізації трансфертних платежів та зменшення їх обсягів. Основною метою запровадження деяких елементів бюджетного федералізму має стати те, що бюджетний федералізм зменшує роль суб'єктивного чинника під час ухвалення бюджетних рішень і посилює значення надання трансфертів.

Досліджуючи бюджетну децентралізацію, Дж. Б'юкенен у 1980 р. розробив гіпотезу "Левіафана", в якій розглядає бюджетну децентралізацію як стримуючий фактор максимізації доходів уряду. Тобто, яким чином влада діє в інтересах максимізації власних надходжень, так горизонтальна і вертикальна конкуренція між різними рівнями влади визначає розмір їхнього бюджету, обмежуючи загальний розмір бюджету сектору державного управління [18]. З цього виходить, що бюджетна децентралізація може сприяти уникненню надлишкової пропозиції суспільних послуг і, відповідно, зменшенню загального рівня державних витрат.

Однак децентралізація бюджетних повноважень має як позитивні, так і негативні аспекти. На думку І. Гоптарьової, децентралізація створює основу для майбутніх конфліктів між різними рівнями влади, оскільки може виникнути спроба місцевих органів влади сконцентрувати більше владних повноважень, що призводить до конкуренції між різними рівнями влади і, відповідно, до боротьби за фінансові ресурси [19]. Д. Веймер та Е. Вайнінг вважають, що децентралізація становить перешкоду на шляху реалізації тієї або іншої політики, яку проводить центральний уряд [20]. Цю думку підтримує і Ю. Крохіна, яка вважає, що надмірна децентралізація може спричинити втрату державою можливості макроекономічного врегулювання суспільних процесів [21, 126]. Аналізуючи праці науковців стосовно ризиків впровадження децентралізації, можна згрупувати останні так:

1. Децентралізація може посилити міжрегіональні диспропорції, оскільки більш багаті регіони зможуть задовольнити більше суспільних та комунальних потреб населення, а бідні регіони не зможуть у повному обсязі задовольнити потреби жителів своєї місцевості, що породжує нерівність між адміністративно-територіальними одиницями.

2. За умов децентралізації існує збільшення ймовірності того, що виконання делегованих державних функцій може стати менш скоординованим як по горизонталі (між адміністративно-територіальними одиницями), так і по вертикалі (між рівнями управління).

3. За умов децентралізації існує загроза виникнення протиріччя та конфлікту між центром та регіонами, пов'язана із намаганням центру зберегти владні повноваження. Низький рівень свідомості, культури та обізнаності членів громадянського суспільства щодо управління може спричинити неефективне витрачання коштів місцевих бюджетів та корупцію на нижчому рівні влади, та матиме вкрай негативні наслідки для розвитку не лише територіальної одиниці, але й держави загалом.

4. Однією із загроз децентралізації є неконтрольоване здійснення місцевими органами влади запозичень, особливо іноземних, що може погіршити макроекономічне становище всієї країни. Отримання іноземних позик може спричинити зловживання державним гарантуванням погашення боргів, що створює ситуацію, коли місцева влада не зацікавлена в ефективному використанні позичкових коштів.

5. Ще однією загрозою децентралізації є здійснення видатків місцевою владою на соціальні програми, нехтуючи капітальними видатками з метою збільшення свого електорату. У результаті цього у довгостроковій перспективі це може спричинити економічний спад та стагнацію, але оскільки місцеві органи влади обираються на короткий період, то вони не зважають на такі наслідки.

6. В умовах децентралізації ускладнюється процес узгодження потреб адміністративно-територіальних одиниць із макроекономічними цілями розвитку держави.

7. Децентралізація ускладнює прийняття рішень макроекономічного характеру, особливо, якщо ці рішення спрямовані на підвищення податків та скорочення соціальних програм. Особливо це питання загострюється в період економічних криз, коли рішення потрібно приймати швидко і вони не отримують підтримки у населення, оскільки обмежують доступні їм суспільні блага.

Відтак враховуючи переваги та недоліки децентралізації, варто зазначити, що проводячи цю політику, потрібно чітко розмежувати повноваження центру та місцевих органів влади на регіональному рівні та окреслити шляхи взаємодії між ними. Це дасть змогу уникнути багатьох непорозумінь у майбутньому та досягти скоординованих дій у разі виникнення економічної кризи.

Висновки. Досліджуючи основні аспекти децентралізації бюджетних повноважень, можна визначити такі основні її переваги та недоліки. До переваг слід віднести: ефективне використання фінансових ресурсів; оперативність у прийнятті рішень територіального значення тощо. До недоліків – посилення конкуренції між регіонами; послаблення впливу держави на макроекономічні процеси в країні тощо.

Перспективи подальших досліджень. Щоб вибрати правильне управлінське рішення щодо зменшення негативних виявів децентралізації бюджетних повноважень, необхідно детальніше дослідити рівень децентралізації, обсяг повноважень та межі відповідальності органів місцевого самоврядування, що і є перспективою подальших наукових досліджень.

Література

1. Барецький В. І. Зміцнення фінансової автономії місцевої влади і самоврядування / В. І. Барецький // *Фінанси України*. – 2005. – № 1. – С. 65–69.
2. Schmidt Vivien A. *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization* / Vivien A. Schmidt. – Cambridge University Press; Reissue edition, May 31, 2007. – 420 p.

3. Енциклопедичний словник з державного управління / [уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трошинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
4. Багмет М. О. Цінність місцевого самоврядування як демократичної форми децентралізації державно-владних повноважень / М. О. Багмет, Т. М. Личко // *Наук. пр. ЧДУ*. – 2009. – № 112. – С. 33–37. – (Серія “Державне управління”).
5. Braun von J. Does decentralization serve the poor? / J. von Braun, U. Grote (eds) // *Managing fiscal decentralization*. – London : Routledge, 2002. – Access mode : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/vonbraun.pdf>
6. Грицяк І. Місцеве самоврядування України в історії і сучасності / І. Грицяк // *Вісник УАДУ*. – 1996. – № 1. – С. 53–67.
7. Кукарцев О. Інституціональні механізми регіональної політики: централізація і децентралізація влади / О. Кукарцев // *Укр. нац. ідея: реалії та перспективи розвитку*. – 2007. – № 19. – С. 101–108.
8. Матвієнко А. С. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. політ. Наук : спец. 23.00.02 / А. С. Матвієнко // *Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. – К. : [б. в.], 2010. – 23 с.
9. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко. – Мюнхен, 1963. – 175 с.
10. Харитончук М. В. Зарубіжні концепції і практика децентралізації державного управління : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. політ. Наук : спец. 23.00.04 / М. В. Харитончук // *Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України*. – К., 2000. – С. 14.
11. Вюртенберг Т. Історія та легітимація децентралізованої держави / Т. Вюртенберг // *Проблеми трансформації територіальної організації влади : зб. матеріалів та документів / наук. ред. М. Пухтинський*. – К. : Атіка, 2005. – 852 с.
12. Мацелик М. О. Фінансове право : навч. посіб. / М. О. Мацелик, Т. О. Мацелик, В. А. Пригоцький ; ред. : В. К. Шкарупа. – К. : Знання, 2011. – 816 с. – (Вища освіта XXI ст.)
13. Демиденко С. В. Світовий досвід управління та фінансового планування регіонального розвитку / С. В. Демиденко // *Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії*. – 2009. – № 2. – С. 106–112.
14. Бланкарт Ш. Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки : пер. з нім. / Ш. Бланкарт. – К. : Либідь, 2004. – 654 с.
15. Tiebout C. An Economic Theory of Fiscal Decentralization / C. Tiebout // *NBER, Public Finances, Needs, Sources and Utilization*. – Princeton (Univ. Press), 1961. – P. 79–96.
16. Oats W. An Essay on Fiscal Federalism / W. Oats // *Journal of Economic Literature*. – 1999. – Vol. 37. – P. 1120–1149.
17. Masgrave R. A. The Theory of Public Finance / R. A. Masgrave. – McGraw-Hill Book Company, Inc. – 1959. – P. 628–526.
18. Buchanan J. Federalism and fiscal equality / J. Buchanan // *American economic Review*. – Vol. 40. – № 4. – 587 p. – P. 10.
19. Гоптарева И. Федерализм как политико – правовой и социальный способ управления конфликтами и как средство их перманентного разрешения

- [Электронный ресурс] / И. Гоптарева // *Credo*, 1998. – № 6. – Режим доступа : <http://www.orenburg.ru/culture/credo/12/2.html>.
20. Веимер Д. Анализ политики: Концепции и практика / Д. Веимер, Е. Вайнинг. – К. : Основы, 1998. – С. 220–221.
21. Крохина Ю. А. Финансовое право России : [учебник для вузов.] / Ю. А. Крохина. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Норма, 2008. – 720 с.

References

1. Baretsky V. I. Strengthening financial autonomy of local authorities and government [Text] / V. I. Baretsky // *Finance of Ukraine*. – 2005. – №1. – P. 65–69.
2. Schmidt Vivien A. *Democratizing France: The Political and Administrative History of Decentralization* / Vivien A. Schmidt. – Cambridge University Press; Reissue edition, May 31, 2007. – 420 p.
3. *Encyclopedic Dictionary of governance* / [Y. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Myhnenko et al.]; Ed. Y. V. Kovbasiuk, V. P. Troshchinsky, Y. P. Surmina. – K. : NAPA, 2010. – 820 p.
4. Bahmet M. O. Value of local government as democratic decentralization of public authority / M. O. Bahmet, T. M. Licko // *Science. pr. CSU. Aug.* : “State Exercise”, 2009. – № 112. – P. 33–37.
5. Braun von J. Does decentralization serve the poor? / J. von Braun, U. Grote (eds) // *Managing fiscal decentralization*. – London: Routledge, 2002. – Access mode: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/2000/fiscal/vonbraun.pdf>.
6. Hrytsyak I. Local self-government in the history of Ukraine and present / I. Hrytsyak // *Bulletin UAPA [text]*, 1996. – № 1. – P. 53–67.
7. Kukartsev O. Institutional mechanisms for regional policy: centralization and decentralization of power / O. Kukartsev // *Ukr. nat. idea: realities and prospects of development: Coll. Science. pr. / heads. Ed. V. Denisenko*. – L. : Lviv. Polytechnic, 2007. – № 19. – P. 101–108.
8. Matvienko A. S. Political and legal principles of decentralization of power in the context of administrative reform in Ukraine [Text]: Abstract of dissertation for the degree of Candidate of political sciences: specials 23.00.02 / A. S. Matviyenko // *Institute of State and Law. V. M. Koretsky NAS of Ukraine*. – K. : [b. v.], 2010. – 23 p.
9. Paneyko Y. *Theoretical Foundations government* / Y. Paneyko. – Munich, 1963. – 175 p.
10. Kharytonchuk M. V. Foreign concept and practice of decentralization of public administration: Author. Abstract of dissertation for the degree of Candidate of political sciences: specials 23.00.04 / M. V. Kharytonchuk // *Institute of World Economy and International Relations of NAS of Ukraine*. – K., 2000. – P. 14.
11. Vyurtenberh T. History and decentralized state legitimation / T. Vyurtenberh // *Problems of transformation of territorial organization of power: a collection of materials and documents / science ed. M. Pukhtynskyi*. – K. : Atika, 2005. – 852 p.
12. Matselyk M. O. *Financial Law: teach guidances* / M. O. Matselyk, T. O. Matselyk, V. A. Pryhotskyu; Ed.: V. K. Shkarupa. – K: Znannya, 2011. – 816 p. – (Higher Education XXI century).
13. Demidenko S. V. World experience of management and financial planning regional development / S. V. Demidenko // *Scientific-theoretical magazine of Dnepropetrovsk State Financial Academy*, 2009. – № 2. – P. 106–112.

-
14. Blankart Ch. *Public finance in a democracy: Introduction to Financial science: German translation* / Ch. Blankart. – Kyiv: Lybid, 2004. – 654 p.
 15. Tiebout C. *An Economic Theory of Fiscal Decentralization* / C. Tiebout // NBER, *Public Finances, Needs, Sources and Utilization*. – Princeton (Univ.Press), 1961. – P. 79–96.
 16. Oats W. *An Essay on Fiscal Federalism* / W. Oats // *Journal of Economic Literature*. – 1999. – Vol. 37. – P. 1120–1149.
 17. Masgrave R. A. *The Theory of Public Finance* / R. A. Masgrave. – McGraw-Hill Book Company, Inc. – 1959. – P. 628–526.
 18. Buchanan J. *Federalism and fiscal equality* / J. Buchanan // *American economic Review*. – Vol. 40. – № 4. – 587 p. – P. 10.
 19. Goptareva I. *Federalism as a political – legal and social way of conflict management and as a means of permanent authorization* // *Credo*, 1998. – № 6. – E-resource. – Access: <http://www.orenburg.ru/culture/credo/12/2.html>.
 20. Veymer D. *Policy analysis: Concepts and practice* / D. Veymer, E. Weiningen. – K. : Osnovy, 1998. – P. 220–221.
 21. Krokhiina Y. A. *Financial Law of Russia: [textbook for high schools.]* / Y. A. Krokhiina. – 3rd ed., rev. and add. – M.: Norma, 2008. – 720 p.

Редакція отримала матеріал 21 вересня 2015 р.